

บทที่ 2

การวัดเจตคติ

โครงร่างเนื้อหา

1. ความหมายของเจตคติ
2. ประโยชน์ของเจตคติ
3. ทฤษฎีและความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติ
4. องค์ประกอบของเจตคติ
5. ลักษณะทั่วไปของเจตคติ
6. การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติ
7. การศึกษาเจตคติ

สาระสำคัญ

เจตคติเป็นความรู้สึก เป็นสภาพความพร้อมทางจิตใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ซึ่งจะแสดงในลักษณะชอบ หรือไม่ชอบ เป็นพฤติกรรมทางจิตใจที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปพาดพิงจากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออก การศึกษาเจตคติจึงใช้เพื่อทำนายพฤติกรรมที่รู้ไว้ก่อนเพื่อหาทางป้องกัน และแก้ไข บางคนเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการเรียนรู้ หรือเชื่อในทฤษฎีแรงจูงใจที่เกิดจากการพิจารณาคุณและโทษของสิ่งนั้น ถ้าเห็นประโยชน์สูงกว่าก็จะชอบสิ่งนั้น เจตคติประกอบด้วยองค์ประกอบทางด้านความรู้ ความรู้สึก และการกระทำ เจตคติมีทิศทาง และความเข้ม เจตคติบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การศึกษาเจตคติสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสังเกต ให้เข้าตัวรายงานผลของตนเอง หรือการใช้ Projective Technique

วัตถุประสงค์

1. บอกความหมายของเจตคติได้
2. บอกประโยชน์ของเจตคติได้
3. อธิบายทฤษฎีและความเชื่อของเจตคติได้
4. บอกองค์ประกอบของเจตคติได้
5. อธิบายลักษณะทั่วไปของเจตคติได้
6. กล่าวถึงวิธีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติได้
7. บอกวิธีศึกษาเจตคติได้

ความหมายของเจตคติ

เจตคติเป็นนามธรรม เป็นความรู้สึก ความเชื่อของบุคคลที่จะมีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ และมีสภาพความพร้อมที่จะได้ตอบ และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้าต่างๆ ได้มีผู้ให้ความหมายของเจตคติในแนวต่างๆ ตามความเชื่อของแต่ละคน ดังนี้

Martin Fishbien (1975) ได้กล่าวว่า “เจตคติ หมายถึง สภาพความพร้อมของสมองและประสาท การจัดระบบประสบการณ์ อิทธิพลภายนอกหรือภายในที่มีต่อบุคคลในการที่จะตอบสนองต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด และต่อสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น”

L.L. Thurstone (1946) กล่าวว่า “เจตคติ เป็นระดับของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น สิ่งของ บุคคล บทความ ความคิด ฯลฯ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้สามารถบอกความแตกต่างของ การเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย”

Ernest R. Hilgard (1962) กล่าวว่า “เจตคติ หมายถึง พฤติกรรมหรือความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ต่อแนวความคิด หรือสภาพการณ์ใดๆ ในทางเข้าหาหรือหนีออกห่าง เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในทางที่เอนเอียงไปในลักษณะเดิม เมื่อพบกับสิ่งดังกล่าวอีก”

Benjamin B. Wolman กล่าวว่า “เจตคติ คือ สภาพจิตใจที่ผ่านประสบการณ์จนเกิดการเรียนรู้จนแน่นอน และผลักดันให้มนุษย์ตอบสนองต่อบุคคล วัตถุ หรือแนวความคิดในลักษณะสอดคล้องหรือขัดแย้งได้ ประกอบด้วยส่วนที่เป็นระดับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และทักษะปฏิบัติ”

Gordon Allport (1962) กล่าวว่า “เจตคติ หมายถึง สภาพความพร้อมของจิตใจที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาพความพร้อมนี้จะเป็นแรงกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง”

T.M Newcomb กล่าวว่า “เจตคติ เป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ อาจจะมีมากหรือน้อยก็ได้ เจตคติจะแสดงออกทางด้านพฤติกรรม คือ แสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วยหรือชอบ เรียกว่า เจตคติทางบวก แต่ถ้าเป็นเจตคติทางลบ จะแสดงออกในทางไม่พึงพอใจ ไม่ชอบหรือไม่เห็นด้วย ส่วนความรู้สึกเฉยๆ ไม่ชอบ ไม่เกลียด เป็นเจตคติกกลางๆ”

Cronbach (1977) กล่าวว่า “เจตคติหมายถึงการที่บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งใด บุคคลใดๆ ที่เป็นรูปธรรม (Concretion) หรือนามธรรม (Abstraction) ทั้งนี้เป็นผลจากการที่บุคคลได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วย

Bem (1970) กล่าวว่า "เจตคติคือความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ"

English and English (1985) กล่าวว่า "เจตคติเป็นความคงที่ของการตอบสนองหรือเป็นความพร้อมที่จะตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังกล่าวว่าเจตคติเป็นความคิดซึ่งเป็นภาวะสมมุติ ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่อนุมานได้จากพฤติกรรมภายนอก"

Sherif and Sherif (1969) กล่าวว่า "เจตคติหมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ รวมทั้งเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างคงที่ และมีการเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีทิศทางเข้าหรือต่อต้านต่อวัตถุ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ"

Katz (1960) กล่าวว่า "เจตคติเป็นความรู้สึกโน้มน้าวของแต่ละบุคคลที่จะประเมินสัญลักษณ์ สิ่งของ หรือลักษณะโลกของเขาด้วยความเต็มใจหรือไม่เต็มใจ"

Rokeach (1970) ให้ความหมายและลักษณะของเจตคติว่า เจตคติเป็นการผสมผสานจัดระเบียบความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มที่จะมีปฏิริยาตอบสนองในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ

Anastasi (1980) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะมีปฏิริยาตอบสนองต่อกลุ่มของสิ่งเร้าในทางชอบหรือไม่ชอบ เจตคติ ไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่สามารถอ้างอิงจากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกทางภาษาและท่าทาง

บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ (2540) กล่าวว่า เจตคติเป็นกิริยาท่าทีรวมของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจซึ่งแสดงออกต่อสิ่งเร้า เช่น วัตถุ สิ่งของ และสถานการณ์ต่างๆ ในสังคม โดยแสดงออกมาในทางสนับสนุน ซึ่งมีความรู้สึกเห็นดีเห็นชอบต่อสิ่งเร้านั้น หรือในทางต่อต้าน ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ไม่เห็นดีไม่เห็นชอบต่อสิ่งเร้านั้นๆ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคล

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2543) กล่าวว่า เจตคติหมายถึงสภาพการแสดงออกของจิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้สึกหรือความเชื่อในสิ่งต่างๆ

Sartain North and Strange Chapman กล่าวว่า "เจตคติ เป็นแบบแผนหรือกระสวนของพฤติกรรม ความคาดหวัง หรือแนวโน้มของการตัดสินใจ ในสภาพการณ์หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากสังคม"

จากการให้ความหมายของบุคคลทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า เจตคติ เป็นความรู้สึก เป็นสภาพความพร้อมทางจิตใจ ที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ซึ่งจะแสดงออกมาในลักษณะชอบ หรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นพฤติกรรมทางจิตใจที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปพาดพิงจากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออก

ประโยชน์ของเจตคติ

เจตคติเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้คนแสดงพฤติกรรมออกมา เจตคติจึงเป็นหัวข้อที่นิยมศึกษากันมาก เพื่อจะได้รู้ถึงความรู้สึกของคน ส่วนดีจะได้ส่งเสริม ส่วนเสียจะได้แก้ไขให้ทันที่ ประโยชน์ของเจตคติจึงมีมากมาย ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 54-55) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นคำย่อของการอธิบายความรู้สึกยาวๆ กลุ่มพฤติกรรมต่างๆ ได้มาก เช่นถ้ากล่าวว่าเขามีเจตคติดีต่อครอบครัว มีความหมายถึง เขารักครอบครัว ใช้เวลาอยู่กับครอบครัว มีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัว ทำอะไรหลายอย่างเพื่อครอบครัว เป็นต้น จะเห็นว่าคำว่าเจตคติดี จะมีความหมายคลุมมากมาย

2. เจตคติใช้พิจารณาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ได้ นั่นคือ ถ้ารู้เจตคติของคนสามารถส่งเสริมหรือยับยั้งสิ่งที่เขาจะแสดงออกได้

3. เจตคติสามารถมองสังคมได้ เพราะเจตคติเป็นสิ่งคงเส้นคงวา พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกจากเจตคติ จึงสามารถนำมาอธิบายความคงเส้นคงวาของสังคมได้

4. เจตคติมีความดีงามในตัวเอง เจตคติของคนที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวเอง สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนๆ นั้น มีคุณค่าต่อการศึกษาจุดมุ่งหมายในชีวิตของบุคคลนั้น

5. จากที่รู้ว่าเจตคติเกิดจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการให้การศึกษาเพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีงามตามสังคม จึงต้องศึกษาสัญชาติญาณและการปรับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีอิทธิพลต่อเจตคติของคนตามที่ต้องการ

6. ในสาขาวิชาสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาหลายคนให้ความเห็นว่า เจตคติเป็นศูนย์ความคิดและเป็นฐานของพฤติกรรมสังคม การจะปรับระบบกลไกของสังคม จึงควรเปลี่ยนแปลงเจตคติแต่ละบุคคล

ในการศึกษาเจตคติของคนจึงใช้เพื่อทำนายพฤติกรรมที่เขาจะแสดงออก การรู้ไว้ก่อนเพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขให้ได้ คนในสังคมที่มีเจตคติดีงามตามสังคมต้องการ ในการจัดการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องนี้ เช่น ควรมีการศึกษาเจตคติของนักเรียนเพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการเรียนการสอนให้เด็กมีเจตคติดีขึ้น การมีเจตคติดีต่อวิชาจะทำให้การเรียนวิชานั้นดีขึ้นด้วย

นอกจากนี้ Triandis (อ้างถึงใน ฐิติมา นันทศักดิ์, 2546, หน้า 16) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยการจัดรูปหรือจัดระบบสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบตัวบุคคลที่ต้องการวัดเจตคติ
2. ช่วยให้มีการเข้าข้างตัวเอง โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดีปกปิดความจริงบางอย่าง หรือนำความไม่พอใจออกจากตัวเอง
3. ช่วยในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีปฏิริยาตอบโต้หรือการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไป ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้ หรือเป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อม
4. ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมพื้นฐานของตนเอง

ทฤษฎีและความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติ

การเกิดเจตคตินั้นเชื่อกันว่าเกิดได้หลายอย่าง บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเป็นลักษณะนิสัยชนิดหนึ่ง บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการพิจารณาตัดสินจากผลประโยชน์หรือกำไรที่ควรได้รับ ถ้ามีผลประโยชน์ก็จะมีเจตคติทางบวก แต่ถ้าไม่มีประโยชน์ก็จะมีเจตคติทางลบ โดยมีความเชื่อตามทฤษฎีต่อไปนี้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 63-65)

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

ข้อตกลงเบื้องต้นของทฤษฎีนี้คือ เจตคติสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับลักษณะอื่นๆ ของคน การเรียนรู้ความรู้สึกและค่านิยมต่างๆ ได้จากข้อเท็จจริง เช่น เด็กเล็กๆ เรียนรู้ว่าสุนัขเป็นเพื่อนได้และเป็นสัตว์ที่ดีที่สุด เขาเรียนรู้ว่าเขาชอบสุนัข เด็กจะเรียนรู้ทั้งความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกของเจตคติ ซึ่งอาศัยกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้ในการก่อเกิดเจตคติได้ ในการแสวงหาความรู้ของแต่ละคน และการเกิดความรู้สึกอาจจะเกิดจากกระบวนการเชื่อมสัมพันธ์ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อสิ่งเร้าปรากฏในเวลา

เดียวกัน และสถานที่เดียวกัน เช่น ครูสอนวิชาประวัติศาสตร์อธิบายคำว่า นาซี ด้วยท่าทาง ชิงช้าเป็นปรปักษ์ เราจะสร้างความเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างคำว่านาซีกับความรู้สึกทางลบ แต่ ถ้ากล่าวถึงความกล้าหาญของทหารไทยที่สร้างวีรกรรมในการสู้ศึก ก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อ ทหารไทย ยกย่องให้เป็นวีรบุรุษ เกิดเจตคติทางบวกขึ้น ในบางครั้งการเรียนรู้เกิดผ่านการ เสริมแรง เช่น การเรียนวิชา MR 413 แล้วสอบได้ G แล้วรู้สึกชอบและอยากจะเรียนวิชา MR อีก การเกิดเจตคตินอกจากจะเกิดจากการเรียนรู้โดยวิธีเชื่อมสัมพันธ์และวิธีการเสริมแรง แล้ว ยังเกิดจากกระบวนการเลียนแบบ การเลียนแบบเป็นการเรียนรู้ชนิดหนึ่ง การเลียนแบบ จะต้องมีส่วนแบบไว้ให้ คนมักจะชอบเลียนแบบคนอื่น ถ้าตัวแบบเป็นคนมีความสำคัญ เช่น พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญในครอบครัว เด็กก็จะเลียนแบบเจตคติของพ่อแม่ พ่อวัยรุ่นจะเลียนแบบเจตคติของกลุ่มเพื่อน หรือบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือจากครู จากความคิดที่อ่านจากหนังสือ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การเสริมแรง และการเลียนแบบเป็นกลไกสำคัญในการเรียนรู้ เจตคติ ผลก็คือ ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นตัวทำให้เกิดเจตคติขึ้นมา จากการเรียนรู้ข้อเท็จจริง ความเชื่อต่างๆ แล้วประเมินว่าอะไรเป็นทางบวกและอะไรเป็นทางลบ

2. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Incentive Theory)

ทฤษฎีนี้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดเจตคติว่า เป็นกระบวนการให้น้ำหนักจากคุณ และโทษของสิ่งนั้น แล้วพิจารณาตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุด เชื่อว่าสิ่งที่เรารักหรือชอบ สิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นอยู่ๆ จะเกิดรักและชอบขึ้นมาเป็นไปไม่ได้ สิ่งที่เรารักหรือชอบจะต้องมี คุณประโยชน์ต่อเราแน่นอน อาจจะมีสิ่งไม่ดีอยู่บ้าง แต่เมื่อพิจารณาคุณและโทษแล้ว เห็นว่า น้ำหนักคุณประโยชน์สูงกว่า เราก็จะชอบสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าสิ่งนั้นมีโทษหรือไร้ ประโยชน์มากกว่าก็จะไม่ชอบสิ่งนั้น จากการพิจารณาตัดสินใจโดยกระบวนการแบบนี้จึงทำให้ เกิดเจตคติทางบวกหรือทางลบขึ้นได้ เช่น การดื่มเหล้า พฤติกรรมนี้มีทั้งคุณและโทษ เช่น ถ้าใครมีความคิดว่าการดื่มเหล้ามีประโยชน์เพราะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สังคมนิยมปฏิบัติกัน ขณะที่มีการสังสรรค์ สิ่งที่นิยมกันคือการดื่มเหล้า ช่วยผ่อนคลายความเครียด ทำให้สนุกสนาน ใครที่คิดเช่นนี้ก็มีเจตคติต่อการดื่มเหล้าในทางบวก แต่ถ้าใครที่พิจารณาว่าการดื่มเหล้าทำให้ เสียสุขภาพ เสียเวลา ขาดการควบคุมอารมณ์ที่นำไปสู่ผลเสียได้ก็จะมีเจตคติต่อการดื่มเหล้า ในทางลบ ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับว่าใครจะพิจารณาเห็นคุณหรือโทษมากกว่ากัน แรงกระตุ้นทาง ใหนชนะก็เกิดเจตคติทางนั้น

องค์ประกอบของเจตคติ

เจตคติมียองค์ประกอบที่สำคัญๆ 3 ประการคือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ความคิด (Cognitive Component) เป็นประสม-
การณ์ของความรู้ ซึ่งรวมถึงความคิด ความเชื่อ ที่มีต่อสิ่งต่างๆ หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ถ้า
หากเรามีความรู้หรือเกิดความเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างดีก็จะทำให้คนเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น
แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าเกิดรับรู้สิ่งนั้นในทางไม่ดีหรือไม่เข้าใจก็จะทำให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อ
สิ่งนั้นได้ เช่นถ้าครูสอนวิชาภาษาอังกฤษเข้าใจ นักเรียนก็จะมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาอังกฤษ
แต่ถ้าเรียนแล้วไม่เข้าใจจะเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาเรียนได้ หรือในบางครั้งความเชื่อที่มีต่อ
สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นผลโดยตรงต่อเจตคติเช่นเดียวกัน เช่นมีความเชื่อว่า "คนไทยมีน้ำใจงาม"
ก็จะมีเจตคติดีต่อคนไทย เป็นต้น

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนของความ
รู้สึกที่เกี่ยวข้อง ความรัก ความโกรธ ความชอบ หรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ความพอใจ หรือไม่
พอใจ หลังจากได้สัมผัสหรือรับรู้สิ่งนั้นแล้ว ก็สามารถแสดงความรู้สึกโดยการประเมินสิ่งนั้น
ว่าดี หรือไม่ดี ซึ่งเจตคติจะแสดงออกมาในรูป ความรัก ความโกรธ ความเกลียดชัง เป็นต้น
เช่น ในการเรียนถ้าบรรยากาศการเรียนสนุกสนาน ไม่เครียด เป็นกันเอง ครูเข้าใจนักเรียน
มีความอบอุ่น กิจกรรมกลุ่มเป็นไปอย่างสนุกสนาน จะทำให้เด็กชอบวิชาเรียน แต่ถ้าบรรยากาศ
ในทางตรงกันข้าม เช่นครูดุ เครียด ครูคอยจับผิด เพื่อนเยาะเย้ย อาจจะทำให้เด็กมีเจตคติ
ไม่ดีต่อวิชาเรียนได้

3. องค์ประกอบทางการกระทำหรือพฤติกรรม (Action or Behavioral Com-
ponent) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มในการปฏิบัติ ถ้ามีสิ่งเร้าเหมาะสมก็จะเกิดพฤติกรรม
ตามความรู้สึกหรือเจตคติที่มีอยู่ เป็นองค์ประกอบที่รวมตัวมาจากความรู้ และความรู้สึกที่มี
ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนเกิดความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งนั้น เช่นรับรู้ว่าการ
เรียนภาษาอังกฤษ ถ้าเรียนแล้วจะรู้เรื่องมีความเข้าใจ และในการเรียนที่ผ่านมาครูจัดกิจกรรม
สนุกสนาน มีความสุข ไม่เครียด พอถึงชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษนักเรียนก็จะอยากเข้าเรียน
ไม่หนีเรียน แต่ในทางตรงข้ามถ้าการรับรู้ที่ผ่านมารู้ว่าภาษาอังกฤษเป็นวิชายาก เรียนแล้ว
ไม่เข้าใจ รวมทั้งบรรยากาศการเรียนเครียดมาก ครูดุ เรียนแล้วไม่สนุก พอถึงชั่วโมงเรียนก็
อาจจะถือโอกาสขาดเรียน หนีเรียนโดยไม่จำเป็น หรือผินใจเข้าเรียน

ลักษณะทั่วไปของเจตคติ

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้มากกว่ามีมาแต่กำเนิด เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ในสิ่งที่ได้ปฏิสัมพันธ์มา ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าก็จะมีเจตคติดีต่อสิ่งนั้น ถ้าการเรียนรู้พบว่าสิ่งนั้นไม่ดีไม่มีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น สิ่งใดที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อนก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งนั้น การเรียนรู้สิ่งต่างๆ อาจจะได้หลายทางเช่น เรียนรู้โดยตรง หรือผ่านสื่อต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

2. เจตคติสามารถเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลได้ เช่น ถ้าเรามีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนคนหนึ่ง เรามักจะอยากคบหาสมาคมกับเพื่อนคนนั้น เช่น จะเป็นการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือพบปะพูดคุยด้วย แต่ถ้าเรามีเจตคติไม่ดีต่อใครคนหนึ่ง เราก็จะไม่อยากคบหรือพูดคุย ไม่อยากทำกิจกรรมร่วมกัน หรืออาจจะไม่ให้ความร่วมมือ และบางครั้งอาจจะมีปฏิกริยาต่อต้านอีกด้วย

3. เจตคติสามารถประเมินได้ และสามารถประเมินในช่วงของความรู้สึกเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย สามารถประเมินโดยตนเอง หรือจากการประเมินโดยบุคคลอื่น เช่น สังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อสรุปอ้างอิงไปสู่เจตคติของบุคคลนั้นได้

4. เจตคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่นๆ ได้ เช่น จากพ่อแม่ไปสู่ลูก จากผู้ใหญ่ไปสู่เด็ก หรือจากครูไปสู่นักเรียน จากบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือนับถือไปยังบุคคลอื่นได้ เช่น ดารา นักแสดง นักร้อง เป็นต้น

5. เจตคติเป็นการอ้างอิงลักษณะเฉพาะของสังคม ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ป็นนามธรรมหรือรูปธรรม

6. เจตคติมีความเข้มหลายระดับและมีทิศทาง คน 2 คน อาจจะมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งอย่างเดียวกัน แต่ทั้ง 2 คน อาจจะมีระดับความเข้มของความรู้สึกต่อสิ่งนี้ต่างกัน หรือทั้ง 2 คน อาจจะมีระดับความรู้สึกอยู่คนละช่วง คือคนหนึ่งมีในทางบวก แต่อีกคนหนึ่งมีในทางลบ แต่มีระดับความเข้มของความรู้สึกเท่ากันก็ได้

7. มีบางเจตคติที่เชื่อมโยงกับอารมณ์ของบุคคล เพราะเจตคติมีลักษณะซับซ้อน เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ที่ได้รับ เป็นต้น

8. เจตคติมักจะมีความสัมพันธ์กับเจตคติอื่นๆ เช่นต่อสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน หรือทำนองเดียวกัน จะมีความสัมพันธ์กันมากกว่าสิ่งที่มีลักษณะแตกต่างกัน

9. เจตคติค่อนข้างจะมีความคงที่ และทนทานเปลี่ยนแปลงได้ยาก นั่นคือ ถ้าเป็น ความรู้สึกระดับเจตคติการเปลี่ยนแปลงจะทำได้ช้าและยาก เช่นความรู้สึกเกลียดชัง ถ้าเกิดขึ้นจะเปลี่ยนยากต้องใช้เวลาช้านาน ต้องเกิดการเรียนรู้ใหม่ ได้รับความประสบการณ์ใหม่ เจตคติที่ไม่ดีนั้นอาจจะเปลี่ยนมาเป็นดีได้ หรือบางคนอาจจะเกิดอย่างมั่นคงจนไม่สามารถเปลี่ยนได้ เลยก็มีได้ หรือบางคนได้รับการเรียนรู้หรือประสบการณ์ตรงกับสิ่งนั้นเพิ่มขึ้นจนสามารถปรับเปลี่ยนเจตคติได้ในที่สุด

นอกจากนี้ Sax (1980, อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 58-59) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติดังนี้

1. มีทิศทาง (Direction) เจตคติมียุทธศาสตร์ เพราะความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีทิศทางในทางบวกหรือลบ เช่น ชอบ หรือไม่ชอบ

2. มีความเข้ม (Intensity) เจตคติเป็นความรู้สึกต่อเนื่องตั้งแต่บวกถึงลบ ถ้าเป็นบวกก็จะมีตั้งแต่บวกน้อยๆ จนถึงบวกมากๆ ถ้าลบก็จะมีตั้งแต่ลบน้อยๆ จนถึงลบมากๆ ความมากน้อยของความรู้สึกคือความเข้มนั่นเอง

3. มีการแพร่กระจาย (Pervasiveness) เจตคติมียุทธศาสตร์แพร่กระจายจากกลุ่มหนึ่ง ไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งได้ เช่น แพร่กระจายจากกลุ่มเล็กๆ ไปสู่กลุ่มใหญ่ๆ

4. มีความคงเส้นคงวา (Consistency) เจตคติเป็นความรู้สึกที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ง่ายๆ เป็นความรู้สึกค่อนข้างคงที่ เจตคติของบุคคลในระยะสั้นๆ จะเหมือนเดิม เจตคติจึงมีลักษณะคงที่นานพอสมควร

5. มีความพร้อมที่จะแสดงออกเด่นชัด (Salience) หมายถึง ระดับขั้นของความเต็มใจหรือความพร้อมในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของเจตคติ การที่คนจะมีเจตคติอย่างไรต้องเป็นคนที่มีมองเห็นความเด่น ความสำคัญ และมีความรอบรู้อย่างมาก ต่อสิ่งนั้น มาตรฐานเจตคติแบบใช้ข้อความอาจจะไม่สามารถวัดเจตคติแบบนี้ได้ ดังนั้นการใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือการสังเกตเหตุการณ์ที่มีโอกาสแสดงออกอาจจะทำได้ดีกว่า

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2551, หน้า 35) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงในการวัดเจตคติไว้ ดังนี้

1. เจตคติประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

(1) ความคิด ความรู้ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งนั้น

(2) ความรู้สึก ผลการประเมินอารมณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น

(3) แนวโน้มของการแสดงพฤติกรรม อากาการ ปฏิกริยาต่อวัตถุ หรือเหตุการณ์ หรือคน หรือสิ่งของ

2. เจตคติเกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิม ซึ่งก่อให้เกิดความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกัน และเกิดทิศทาง (บวกหรือลบ) ที่แตกต่างกัน

3. เจตคติเกี่ยวข้องกับแนวโน้มของการแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ

4. เจตคติเกี่ยวข้องกับสังคมที่คนเหล่านั้นอาศัยอยู่

5. เจตคติแตกต่างจากความเชื่อ (Belief) ในประเด็นที่ว่า เจตคติประกอบด้วยความรู้สึก และความเชื่อ ส่วนความเชื่อหมายถึง สารเนื้อหาของข้อมูลที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวกับสิ่งนั้น

การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เจตคติบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม Kelman ได้เสนอกระบวนการ 3 ประการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติคือ

1. การยินยอม (Compliance) จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพราะต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติตนในทางที่ตนต้องการพึงพอใจ เช่น อาจจะได้รับรางวัล หรือการยอมรับจากบุคคลอื่น

2. การลอกเลียนแบบ (Identification) จะเกิดจากการที่บุคคลนั้นยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพราะต้องการสร้างพฤติกรรมของตนขึ้นให้เหมือนกับบุคคลอื่นในสังคม เพื่อที่จะติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี

3. การเปลี่ยนแปลงเพราะเหมาะสมกับระบบค่านิยมที่มีอยู่ในตัวเอง (Internalization) เกิดขึ้นจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลหรือพฤติกรรมต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านั้นเห็นว่าเหมาะสมกับระบบค่านิยมที่มีอยู่ในตัวของเขาเอง สอดคล้องกับความต้องการซึ่งเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนเจตคติของบุคคล

เนื่องจากเจตคติเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และคนเรามีการเรียนรู้ตลอดเวลา ตามสภาพแวดล้อมที่เราได้รับ โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้เราอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยบุคคลหรือสื่อมวลชนที่พยายามจะเปลี่ยนเจตคติของเรา เช่นการโฆษณาขายสินค้า หรือการเปลี่ยนเจตคติไปสู่สิ่งที่ดีงาม หรือสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อการพัฒนาคนหรือสังคม

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2551, หน้า 143-149) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนเจตคติของบุคคลไว้ 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. แหล่งที่มาของการสื่อสาร ตามปกติแล้วบุคคลที่เข้ามาใกล้ชิดหรือพูดคุยกับเรามักจะมีผลต่อการแสดงออกของเราไม่มากนักน้อย เรามักจะรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสนิทมากกว่าคนแปลกหน้าหรือศัตรู ในวงการธุรกิจจึงยอมลงทุนด้วยเงินจำนวนมากเพื่อจ้างดาราหรือผู้มีชื่อเสียงในวงสังคมให้มาโฆษณาผลิตภัณฑ์ของเขา ด้วยความหวังว่าจะทำให้มีคนมานิยมซื้อสินค้าของเขามากกว่าการจ้างบุคคลธรรมดาที่ไม่มีคนรู้จักมาทำการโฆษณา แหล่งที่มาของสิ่งสื่อสารจึงเป็นปัจจัยแรกที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติของคน แหล่งที่มาที่มีความหมายแยกออกเป็น 3 ประเด็น คือ ความเป็นผู้ชำนาญในสิ่งที่จะสื่อสารความน่าไว้วางใจ และผลที่ตกกระทบ จากผลการวิจัยพบว่ามนุษย์เรามักจะถูกชักจูงให้เปลี่ยนเจตคติได้ง่ายถ้าผู้ชักจูงมีเกียรติและศักดิ์ศรี ถ้าผู้สื่อสารมีเกียรติสูงเป็นที่ยกย่องในสังคมคำพูดของเขาย่อมจะได้รับฟังมากกว่าบุคคลธรรมดา และมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่า นอกจากนี้ผลประโยชน์ของผู้พูดก็มีส่วนทำให้คำพูดของเขาน่าเชื่อถือมากขึ้นเพียงใด ถ้าผู้ฟังมีความรู้สึกว่าคุณพูดต้องการโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังคล้อยตามเพราะตัวผู้พูดมีส่วนได้เสียในสิ่งที่เขาพูด คำพูดของเขาจะไม่มีอิทธิพลต่อผู้ฟังมากนัก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้พูดซึ่งควรจะพูดโน้มน้าวผู้ฟังโดยเอาผลประโยชน์เข้าสู่ตนกลับพูดในลักษณะที่ผู้ฟังคิดว่าขัดกับผลประโยชน์ของเขาแล้ว คำพูดของเขาจะมีน้ำหนักมากในความคิดของผู้ฟัง เช่นประธานบริษัทผลิตผงซักฟอกมาพูดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (เป็นที่รู้กันว่าบริษัทผงซักฟอกมักจะปล่อยน้ำเสียลงสู่น้ำลำคลอง) คำพูดของประธานบริษัทนี้จะได้รับการรับฟังและเชื่อถือมากเป็นพิเศษยิ่งเสียกว่าให้ประธานชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติมาพูดเสียอีก เพราะมนุษย์โดยทั่วไปมีความคาดหวังว่า คนเราจะปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง หรือพวกพ้องของตน แต่เมื่อปรากฏเหตุการณ์ได้เปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม คือนอกจากจะไม่ยึดผลประโยชน์ของตนเองแล้ว ยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า จึงทำให้คำพูดของเขามีความน่าเชื่อถือ ทำให้

ผู้ร่วมฟังเปลี่ยนเจตคติตามไปด้วย นอกจากที่กล่าวมาแล้วรูปร่างหน้าตารวมทั้งบุคลิกภาพของผู้พูดจะมีส่วนช่วยโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังได้มากเช่นกัน ผู้พูดที่มีหน้าตาดี บุคลิกภาพ การแต่งกายภูมิฐานจะช่วยโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้เปลี่ยนเจตคติได้ง่ายกว่าผู้พูดที่มีบุคลิกไม่ดี ไม่เชื่อมั่น การแต่งกายไม่ดี

2. เนื้อหาสาระของการสื่อสาร เนื้อหาของการสื่อสารที่รวมถึงเนื้อหาและวิธีการสื่อสาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ เนื้อหาของสิ่งที่พูด การจัดรูปแบบในการนำเสนอ และควรจะใช้สื่อชนิดใดที่ให้ผลมากที่สุดในการเปลี่ยนเจตคติ มีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) เนื้อหาของสิ่งที่พูด ผลการวิจัยพบว่า การกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความกลัวจะมีผลในการเปลี่ยนเจตคติได้ดีในหลายกรณี แต่มีข้อแม้ว่า การกระตุ้นนั้นจะต้องไม่มากเกินไปหรือน้อยไป เช่นถ้ากล่าวผิวเผินว่าสูบบุหรี่จะทำให้เสียสุขภาพคนส่วนใหญ่จะไม่สนใจและยังสูบบุหรี่ต่อไป หรือถ้าเอารูปภาพของคนเป็นมะเร็งปอดแล้วตายมาเผยแพร่แล้วบอกว่าเป็นผลของการสูบบุหรี่ จะเป็นการสร้างความตกใจกลัวในระดับสูงเกินไปคนก็จะไม่สนใจ และไม่เป็นที่ผลดีในการเปลี่ยนเจตคติ แต่ถ้ากล่าวถึงโทษของบุหรี่ในลักษณะกลางๆ ผู้ฟังจะมีการยอมรับมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องมิดำอย่างให้เจตคติเปลี่ยนก็คือ ผู้พูดจะต้องชี้แนวทางหรือหาทางออกให้ผู้ฟังด้วย มิใช่ชี้บอกให้เห็นแต่โทษเพียงอย่างเดียว

(2) รูปแบบในการนำเสนอ ในการนำเสนอควรพิจารณาถึงสถานการณ์และผู้ฟัง การเสนอเนื้อหาเพียงฝ่ายเดียวจะให้ผลดีถ้าผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นมิตรกับผู้พูด หรือไม่มีความฉลาดหรือไหวพริบมากนัก หรือเขามีแรงจูงใจที่จะเชื่ออยู่แล้ว ถ้าผู้ฟังมีลักษณะดังกล่าวควรเสนอความคิดเห็นของผู้พูดเพียงฝ่ายเดียว อย่าเสนอความคิดของฝ่ายตรงกันข้าม เพราะอาจจะทำให้เกิดความลังเลสับสนและไม่แน่ใจในสิ่งที่เขามีแนวโน้มจะเชื่อเราอยู่แล้ว แต่ถ้าผู้ฟังมีลักษณะตรงกันข้าม คือผู้ฟังไม่มีจิตใจโอนเอียงมาเป็นฝ่ายเรตั้งแต่แรกแล้ว หรือผู้ฟังมีโอกาสฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงกันข้ามด้วย หรือมีลักษณะช่างซักถาม มีเหตุผล ไม่เชื่อคนง่าย ก็ควรเสนอเนื้อหาทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกถึงความยุติธรรมและเป็นกลาง คุณาเชื่อถือไว้วางใจได้มากกว่าเสนอความคิดเห็นเพียงฝ่ายเดียว ทำให้ดูเหมือนเราไม่ได้มีเจตนาจะไปเปลี่ยนเจตคติของเขาเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดี อย่างไรก็ตามการเสนอเนื้อหาทั้งสองฝ่ายนั้น ควรเสนอฝ่ายไหนก่อน ก็ยังเป็นที่ยกเถียงหาข้อยุติไม่ได้ บางคนบอกว่า การเสนอเรื่องใดก่อนมีผลในการเปลี่ยนเจตคติมากกว่าเสนอภายหลัง แต่ภายใต้เงื่อนไขบางประการ การเสนอเรื่องภายหลังดูจะดีกว่าการเสนอในช่วงแรก และในสิ่งแวดล้อมบางอย่าง

การเสนอก่อนหรือหลังดูจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติ แต่โดยทั่วๆ ไป ถ้าเรื่องที่เป็นปัญหาที่มีความขัดแย้ง มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย หรือเป็นปัญหาที่กำลังสนใจของคนอยู่ การเสนอก่อนดูจะมีผลในการเปลี่ยนเจตคติมากกว่าการเสนอภายหลัง แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจ ไม่คุ้นเคย การนำเสนอในช่วงหลังจะมีผลดีกว่าช่วงแรก

(3) ประเภทสื่อ ยังเป็นที่ถกเถียงกันว่าสื่อชนิดใดจะมีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติได้ดีที่สุด ถ้าพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไปพอสรุปได้ว่า การสื่อข้อความโดยใช้ตัวหนังสือเขียนบนแผ่นป้ายนั้นอาจได้ผลดีกับข้อมูลที่มีความละเอียดและสลับซับซ้อนที่อาจต้องใช้การอ่านทบทวนจึงจะเข้าใจ แต่ถ้าเป็นข้อมูลง่ายๆ เพื่อให้ผู้ฟังตอบรับหรือปฏิเสธเท่านั้น การใช้วิธีฉายภาพยนตร์หรือวีดิโอที่ผู้ฟังมีโอกาสเห็นหน้าตามักจะได้ผลดีกว่าวิธีอื่น

3. สภาพระของการสื่อสาร ตามปกติการปรับเปลี่ยนเจตคติอาจจะไม่ทำอย่างโดดเดี่ยว แต่อาจจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีเสียง หรือสิ่งอื่นๆ รบกวนอยู่ จากผลการวิจัยพบว่าเสียงรบกวนต่างๆ มีผลกระทบต่อการใช้คำโฆษณา เช่น เรื่องที่สื่อสารมานั้นเป็นเรื่องที่เราสนใจอินทรีย์ไปในทางเห็นด้วยอยู่แล้ว ถ้าไม่มีเสียงรบกวน จิตใจเราจะอินทรีย์ไปในทางคล้อยตามสิ่งที่สื่อสารมานั้นมากกว่าในขณะมีเสียงรบกวน แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากสิ่งที่สื่อสารมานั้นเป็นสิ่งที่เราไม่เห็นด้วย เสียงรบกวนจะก่อให้เกิดความสับสน ทำให้เราขาดสมาธิที่จะตอบโต้สิ่งที่เราไม่เห็นด้วยออกไป

4. บุคลิกภาพของผู้ฟัง สิ่งที่มีความสำคัญประการหนึ่งคือ ตัวบุคคลที่เป็นจุดมุ่งหมายของการเปลี่ยนเจตคติ เพราะมีสิ่งที่เราต้องเข้าใจคือความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือบุคลิกภาพของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน บุคคลบางคนมีแนวโน้มจะเชื่อคำพูดของผู้อื่นง่ายๆ โดยไม่ต้องชักจูงให้ยุ่งยาก แต่ในขณะที่บางคนจะรับฟังทุกอย่างด้วยความสงสัยกลางแกลงใจ และถึงแม้ผู้พูดจะพูดด้วยวิธีการที่ดีที่สุดแล้ว ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนเจตคติได้ อย่างไรก็ตาม มีผลการทดลองที่น่าเชื่อถือได้พบว่า คนที่มีความฉลาดสูงมักเปลี่ยนเจตคติมากกว่าบุคคลที่มีความฉลาดต่ำถ้าข้อมูลมีความซับซ้อนพอสมควรและน่าเชื่อถือ แต่ถ้าข้อมูลเป็นสิ่งที่กล่าวอย่างเลื่อนลอย ขาดน้ำหนัก ผู้ที่มีความฉลาดต่ำจะเชื่อและเปลี่ยนเจตคติง่ายกว่าคนมีความฉลาดสูง

การเสริมสร้างพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

เนื่องจากเจตคติมักจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคน โดยเฉพาะนักเรียนถ้ามีเจตคติที่ดีต่อวิชาเรียน ก็จะสนใจเรียนวิชานั้นและทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียน หรือถ้าปลูกฝังให้เด็กมีเจตคติต่อสิ่งที่ดีๆ จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพราะเจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่มีได้หมายความว่า จะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ถ้าพบว่าเด็กมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ครูควรวางวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติให้กับเด็กเพื่อนำไปสู่แนวทางที่ถูกต้องต่อไป

วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี และศิริพันธ์ ดำรงผล (2545, หน้า 223-226) ได้เสนอแนะวิธีการที่ครูอาจจะนำไปใช้ในการเสริมสร้างพัฒนา และเปลี่ยนแปลงเจตคติของเด็ก ไว้ดังนี้

1. ครูควรให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจนแก่เด็กด้วยการชี้แจงหรืออธิบาย ทั้งนี้เพราะบางครั้ง เด็กอาจจะมีความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงครั้งๆ กลางๆ จึงทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าหากเด็กได้รับรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยละเอียดแล้ว ก็อาจจะทำให้เด็กเปลี่ยนเจตคติได้ ดังเช่นการทดลองในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งซึ่งได้มีการวัดเจตคติของนักศึกษาเกี่ยวกับยิว ผลปรากฏว่านักศึกษามีเจตคติเกี่ยวกับคนยิวในทางลบ ต่อจากนั้นได้มีการฉายภาพยนตร์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนยิวในทุกแง่มุม และได้มีการวัดเจตคติอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลปรากฏว่าทำให้นักศึกษากลุ่มนั้นมีเจตคติต่อคนยิวไปในด้านบวกมากขึ้น

2. ครูควรแนะนำให้เด็กได้อ่านหนังสือดีๆ จะช่วยให้เด็กเปลี่ยนเจตคติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าครูคอยช่วยชี้แนะและอภิปรายให้เด็กได้มองเห็นจุดสำคัญ หลังจากที่ได้อ่านหนังสือไปแล้วด้วย ทั้งนี้เพราะขณะที่เด็กอ่านนิทานหรือนวนิยาย สมอจะแปลความหมายและความคิดที่สอดแทรกอยู่ในหนังสือ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี เป็นต้น กลายเป็นความรู้สึกและความคิดใหม่ๆ ขึ้นมา ซึ่งในที่สุดก็จะกลายเป็นเจตคติที่ครูต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นได้

3. ครูควรจัดหาตัวอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบ โดยเฉพาะตัวครูเองซึ่งถือว่าเป็นผู้ได้ใกล้ชิดเด็กมาก และเด็กก็มีความศรัทธาอยู่แล้ว เช่น ถ้าต้องการให้เด็กเป็นคนตรงต่อเวลา สะอาดเรียบร้อยหรือมีขยัน รู้จักรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน ครูจะต้องทำให้เห็นเป็นแบบอย่างก่อน ถ้าต้องการให้เด็กเป็นคนมีเหตุผล อดทนต่อการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ครูจะต้องแสดงให้เห็นว่าสามารถอดทนฟังความคิดเห็นต่างๆ ของนักเรียนที่ไม่เหมือนกันได้ เป็นต้น นอกจากนี้ครูจะต้องพยายามทำความเข้าใจและรับรู้ปัญหาส่วนตัวของเด็กเพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น ในที่สุดเด็กก็จะเลียนแบบเจตคติบางอย่างไปจากครูได้

4. ครูควรใช้เหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นแก่เด็กสอดแทรกเกี่ยวกับเจตคติ เช่น เด็กทำของเพื่อนเสียหาย ครูควรถามความรู้สึกของเด็กว่า ถ้าหากใครมาทำของตนเสียหาย บ้างตนเองจะรู้สึกอย่างไร เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของสมบัติของคนอื่น และความสำคัญของความรู้สึกของผู้อื่นด้วย

5. ครูควรจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียน ให้น่าสนใจ โดยพยายามให้เด็กเกิดความรู้สึกประทับใจ เช่น มาโรงเรียนวันแรกเห็นโรงเรียนสะอาด บรรยากาศในห้องเรียนดี ครูใจดีเป็นกันเอง เพื่อนๆ มีความเป็นมิตร สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้เด็กเกิดเจตคติดีขึ้น

6. ครูควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างเจตคติโดยการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย ซึ่งอาจจะจัดในรูปของการแสดงละครบทบาทสมมุติ ตามที่ครูต้องการให้เด็กเปลี่ยนเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ต้องการให้เด็กมีเจตคติต่อผู้มีอาชีพครูก็ให้เด็กแสดงบทบาทเป็นครูเหล่านี้เป็นต้น

7. ครูควรสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นแก่นักเรียนในการที่จะช่วยให้เด็กได้เปลี่ยนใจมายึดถือสิ่งใหม่ๆ ได้ โดยการให้รางวัลหรือมีคำชมเชย หรือมีการแข่งขันเกิดขึ้น

8. ครูควรใช้วิธีเร้าอารมณ์ให้เกิดขึ้นแก่เด็กทั้งทางบวกและทางลบ เพราะอารมณ์มีส่วนช่วยในการพัฒนาเจตคติมาก เช่น ถ้าเด็กมีอารมณ์ก็จะทำให้เด็กมองโลกในแง่ดี เป็นการสร้างเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้น แต่ถ้าหากเร้าให้เด็กเกิดอารมณ์กลัวในเรื่องที่ไม่ดี ก็จะทำให้เด็กเปลี่ยนเจตคติตามที่ต้องการได้เช่นกัน เช่น ให้เด็กดูภาพยนตร์เกี่ยวกับสภาพของผู้ติดยาเสพติด ตั้งแต่เมื่อยังไม่ติดยา มีสุขภาพแข็งแรงดี จนกระทั่งเมื่อติดยาเสพติด มีลักษณะร่างกายผ่ายผอม เด็กจะรู้สึกน่ารังเกียจ น่ากลัว หรือเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติดได้

9. ครูควรใช้กฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัย หรือข้อบังคับหรือแรงกดดันจากกลุ่มเป็นเครื่องช่วยระงับพฤติกรรมของเด็ก ในระยะแรกเด็กอาจจะไม่เต็มใจทำ ต่อมาจะเกิดความเคยชิน กลายเป็นนิสัย และเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้นได้ภายหลัง ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม มีเจตคติตรงกับคนอื่นในกลุ่ม ก็จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กลุ่มตั้งไว้ เช่น การตรงต่อเวลา ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดปด เป็นต้น

10. ครูควรใช้วิธีชักจูงใจเพื่อเปลี่ยนเจตคติของเด็ก การจะเปลี่ยนเจตคติได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการต่างๆ เช่น

1) ในการเสนอข่าวสารให้เด็กทราบนั้นครูควรเสนอข่าวสารทั้งสองด้านมากกว่าด้านเดียว ควรจะชี้ให้เด็กได้เปรียบเทียบข่าวสารนั้นทั้งในแง่ดี และแง่เสียมากกว่าที่จะให้เด็ก

ได้เห็นในแง่ดีหรือในแง่เสียเพียงด้านเดียว เพราะการเสนอข่าวสองด้านจะทำให้เด็กไม่เปลี่ยนเจตคติไปตามการโฆษณาชวนเชื่ออื่นๆ ที่จะตามมาได้ดีกว่าการเสนอข่าวสารด้านเดียว เพราะจะทำให้เด็กที่มีสติปัญญาที่มักจะเป็นคนชอบวิเคราะห์ วิचारณ์ จะเกิดความรู้สึกว่าไม่มีอิสระ ถูกบังคับให้ยอมรับข่าวสารนั้นจึงมักจะถูกโต้แย้ง และเปลี่ยนเจตคติได้ยาก

2) ในการเสนอข่าวสารให้เด็กทราบ ครูควรคำนึงถึงลำดับของการเสนอ ควรเสนอข่าวสารหรือข้อมูลให้ผู้รับต้องการหรือพึงปรารถนาก่อน แล้วตามด้วยข้อมูลที่ไม่พึงปรารถนา จะมีผลต่อการจูงใจมากกว่า

3) ครูควรสรุปข้อมูลข่าวสารนั้นอย่างชัดเจน มากกว่าการให้เด็กเป็นผู้สรุปเอง โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่มีความเข้าใจยาก การสรุปข่าวสารช่วยให้เด็กมีการเปลี่ยนเจตคติได้มากขึ้น

การศึกษาเจตคติ

1. การสังเกต เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาเจตคติ สิ่งสำคัญที่ใช้ในการสังเกต คือ ตา และหู การสังเกตเป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วสรุป อ้างอิง (Infer) ไปถึงเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น การศึกษาเจตคติโดยวิธีสังเกตนี้ ใช้วัดเจตคติในบางด้านเท่านั้น เหตุที่เราไม่ใช้วิธีการสังเกตในการศึกษาเจตคติโดยทั่วไป เนื่องจากเจตคติเป็นพฤติกรรมภายในที่เราสังเกตโดยตรงไม่ได้ จะสังเกตได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีการตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลของเจตคติออกมา ถ้ายังไม่แสดงออกมาเราก็สังเกตไม่ได้ สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากเจตคตินั้น อาจเกิดเวลาใดก็ได้ ถ้าเราต้องการได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ก็ต้องสังเกตตลอดเวลา ซึ่งจะต้องใช้เวลามาก บางครั้งพฤติกรรมที่สังเกตได้ก็ไม่มีประโยชน์ เราจึงไม่ค่อยนิยมใช้วิธีการสังเกตในการศึกษาเจตคติ

2. ให้เจ้าตัวรายงานผลของตนเอง (Self - Report) เป็นวิธีที่นิยมใช้ในการวัดเจตคติ ความสนใจและบุคลิกภาพของบุคคล การใช้วิธีนี้ในการศึกษาเจตคติ ก็คือ การให้เจ้าตัวรายงานความรู้สึกนั้นๆ ออกมาว่ารู้สึกชอบ ไม่ชอบสิ่งนั้นอย่างไร ทำรายงานที่ได้จากการบรรยายความรู้สึกของตนออกมานั้น แต่ละคนอาจรายงานได้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และมีความสามารถในการบรรยาย การกำหนดตัวเลขที่เป็นคะแนนของเจตคติที่ได้จากคำรายงานนั้น อาจจะไม่มีความเป็นปรนัย และไม่สามารถนำมาใช้ในการเปรียบเทียบ

กันได้ ผู้นำทางการศึกษาการวัดเจตคติหลายท่าน เช่น เทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคอร์ท (Likert) และกัตต์แมน (Guttman) ได้พยายามสร้างสเกลที่ใช้ในการวัดเจตคตินั้นขึ้น คะแนนที่ได้จากการวัดเจตคติโดยใช้สเกลที่บุคคลเหล่านี้สร้างขึ้น เป็นคะแนนที่จัดอยู่ในระดับมาตราอันตรภาค (Interval Scale) ซึ่งแต่ละหน่วยมีขนาดเท่ากัน สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ว่ามากหรือน้อยกว่ากันเท่าไร วิธีให้เจ้าตัวรายงานความรู้สึกออกมาเป็นวิธีการวัดเจตคติที่นิยมใช้กันมากในงานวิจัยทางการศึกษา

3. การใช้ Projective Technique เป็นการใช้สิ่งเร้าที่มีลักษณะไม่ชัดเจน กระตุ้นให้บุคคลระบายความรู้สึกออกมา ใช้ในการวัดคุณธรรมด้านต่างๆ การใช้เครื่องมือนี้จะไปกระตุ้นให้เขาแสดงความคิดเห็น หรือแสดงปฏิกิริยาออกมา เพื่อจะได้สังเกตดูว่า ขณะนั้นเขามีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร ความรู้สึกที่แต่ละบุคคลมีต่อสิ่งเดียวกันมักจะแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล วิธีวัดเจตคติวิธีนี้ใช้สำหรับวัดเจตคติในระดับลึกๆ ที่บางครั้งเจ้าตัวก็ไม่ทราบเจตคตินั้น นิยมใช้กันมากในด้านจิตวิทยาและจิตแพทย์ วิธีวัดเจตคติโดยวิธีนี้มักจะใช้การตีความหมายรูปภาพ หรือการเติมเรื่องที่ให้มาให้สมบูรณ์ ปัญหาที่สำคัญในการวัดเจตคติโดยวิธีสร้างจินตภาพ ก็คือ ผู้ที่ทำการศึกษจะต้องมีประสบการณ์และความสามารถเพียงพอ ในการแปลความหมายข้อมูลที่ได้มา

ข้อควรระวังในการศึกษาเจตคติ

1. พฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตโดยตรง (Direct Observation of Behavior)

การศึกษาเจตคติของบุคคลจากการสังเกตโดยตรง มีปัญหาในการปฏิบัติมากกว่าการสอบถามโดยตรง เพราะมีข้อจำกัดในการสังเกต ผู้วิจัยจะต้องให้ความสนใจเจตคติของบุคคลจำนวนมาก อาจจะพลาดโอกาสในการสังเกตรายละเอียดของพฤติกรรมของบุคคลทั้งหมดที่ศึกษา เช่น ถ้าจะสนใจศึกษาเจตคติต่อชาวจีน เราจะต้องเฝ้าดูพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกเมื่อเขาได้พบกับชาวจีน และถ้าพฤติกรรมที่เขาแสดงออกขาดความสม่ำเสมอ เราก็อาจจะไม่ได้รายละเอียดเกี่ยวกับความรู้สึกที่เขามีต่อชาวจีน แต่มีพฤติกรรมหลายประเภทที่เราสามารถสังเกต เพื่อทราบถึงความรู้สึกของเขา เราต้องรู้ว่ามียุทธศาสตร์การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรม ในทางตรงกันข้ามกับความรู้สึกของเขาด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่น เขาไม่ชอบกาแฟและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อกาแฟ แต่เขาจะไม่แสดงพฤติกรรมไม่ชอบเหล่านี้ออกมาให้คนเสิร์ฟกาแฟเห็น ในงานสังสรรค์ซึ่งมีแขกหรือมากมาย แต่ถ้าเราสังเกตขณะที่เขาไปสั่งเครื่องดื่ม จะไม่สั่งกาแฟแต่อาจจะสั่งชาหรืออื่นๆ

ในการสังเกตบางครั้ง เช่น เราสังเกตเห็นว่า ผู้ชายคนหนึ่งชอบไปนั่งฟังดนตรี อยู่เสมอ จากการสังเกตนั้นเราสรุปจากพฤติกรรมของเขาว่า ผู้ชายคนนี้มีเจตคติที่ดีต่อดนตรี ซึ่งถ้าเราใช้วิธีสอบถามโดยตรงจากผู้ชายคนนั้น อาจจะได้คำตอบว่า เขาไม่ชอบดนตรี แต่ที่ เขามานั่งฟังดนตรีเสมอ เพราะภรรยาของเขาชอบดนตรีมากก็ได้ หรือการที่ผู้ชายคนหนึ่ง นิยมซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งเสมอ อาจจะไม่ใช่เขาเห็นด้วยในแนวทางการเสนอข่าว หรือ แนวความคิดทางการเมืองของหนังสือพิมพ์นั้น แต่เนื่องจากหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ลงข่าว ธุรกิจซื้อขายสินค้าได้อย่างสมบูรณ์เพียงพอสำหรับเขา หรืออาจจะเป็นเพราะลูกของเขา ชอบอ่านนวนิยาย การ์ตูน ในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นก็ได้

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า ไม่จำเป็นจะต้องมีความสอดคล้อง หรือสัมพันธ์กันทั้งหมดระหว่างพฤติกรรมที่แสดงออกกับเจตคติ เจตคติเป็นองค์ประกอบที่มี อิทธิพลหรือมีผลต่อพฤติกรรม ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งในบรรดาองค์ประกอบทั้งหมด ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก ถ้าเราจะใช้เจตคติหรือความรู้สึกในการทำนายพฤติกรรม ก็จะต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย ในทำนองเดียวกัน ถ้าเราอ้างถึงเจตคติหรือ ความรู้สึกจากการสังเกตพฤติกรรมโดยตรง เราจะต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการสรุป อ้างอิง เพราะพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เราสังเกตเห็นได้นั้น อาจจะได้รับอิทธิพล หรือมี ผลมาจากองค์ประกอบอื่นๆ มากกว่าจากเจตคติหรือความรู้สึกของเขา

แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งการสอบถามโดยตรง และการสังเกตโดยตรง แต่ ถ้าจะเตรียมการอย่างดี และการกระทำหรือเทคนิควิธีทำอย่างถูกต้อง ก็จะได้เจตคติและ ความรู้สึกของบุคคล และโดยเฉพาะถ้าเป็นไปได้อาจจะใช้ทั้ง 2 วิธี ร่วมกัน เพื่อจะยืนยันถึง ความรู้สึกที่แท้จริงของบุคคล

2. วิธีการสอบถามโดยตรง (The Method of Direct Questioning)

วิธีการที่จะรู้ว่าบุคคลมีความรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น วิธีที่ดีที่สุด คือ การ สอบถามโดยตรงจากบุคคลนั้น การสอบถามโดยตรงอาจจะเหมาะที่จะใช้ในบางจุดมุ่งหมาย การสอบถามโดยตรงสามารถแยกบุคคลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ มีเจตคติในทางที่ดี มีเจตคติใน ทางที่ไม่ดี และบางคนยังตัดสินใจไม่ได้เกี่ยวกับเจตคติของเขาต่อสิ่งนั้น การศึกษาโดยวิธีนี้ คือ การตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา เช่น เจตคติเกี่ยวกับการเมือง เราก็ถามคำถามให้ เขาแสดงความรู้สึกว่าชอบไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับลักษณะต่างๆ ของการเมือง ถ้าจะป้องกันปัญหาที่ผู้ตอบไม่แน่ใจ ไม่ทราบ ก็ต้องเพิ่มตัวเลือกให้เขาตอบนอกเหนือจาก ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ไปอีกคำตอบหนึ่งคือ ไม่แน่ใจหรือตัดสินใจไม่ได้

การให้ผู้ตอบเล่าความรู้สึกของตนเอง ในบางครั้งถ้าเราถามเกี่ยวกับเรื่องซึ่งเป็นความรู้สึกที่ขัดแย้ง การแสดงออกที่ขัดแย้งกับสังคม กับความถูกต้องตามจารีต ประเพณี วัฒนธรรม การใช้วิธีนี้อาจจะมีข้อบกพร่อง เพราะผู้ตอบมักจะหลีกเลี่ยงที่จะไม่แสดงความรู้สึกที่แท้จริง เมื่อรู้ว่าความรู้สึกนั้นขัดแย้ง ยกเว้นว่าบรรยากาศทางสังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้มีความอิสระในการตอบ หรือตอบเป็นความลับไม่มีใครรู้เห็น

สิ่งที่เป็นความจริงอีกอย่างหนึ่ง คือ ในบางครั้งความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง อาจจะผสมผสานสับสน ความยากจึงตกอยู่ที่ผู้ประเมินเพื่อจะล้างความในใจของบุคคลนั้นอย่างแท้จริง เช่น เขาอาจจะมีทั้งความรู้สึกชอบและไม่ชอบในสิ่งนั้น ในเวลาเดียวกันผู้ประเมินจะต้องให้น้ำหนักหรือประเมินความเข้มของความรู้สึกทั้ง 2 อย่าง และตัดสินใจว่าเขาชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น การประเมินบุคคลประเภทนี้ต้องอาศัยความเป็นปรนัยและความถูกต้อง มากกว่าบุคคลซึ่งมีความรู้สึกชัดเจนในการตอบโดยตรง

ข้อความคิดเห็นในการวัดเจตคติ

อย่างไรก็ตาม การวัดเจตคติที่เป็นสิ่งที่นิยมอยู่ขณะนี้ ใช้วิธีการสอบถามโดยตรง เพราะสะดวกและสามารถใช้ได้ง่ายกว่าวิธีอื่น ในการใช้วิธีสอบถามจึงต้องพิจารณาในการคัดเลือกหรือหาคำถาม ที่มีความเฉพาะเจาะจงสามารถวัดได้ในเรื่องนั้นๆ ข้อความคิดเห็นหรือคำถามในแบบวัดเจตคติ จึงต้องระมัดระวังในการรวบรวมและเลือกโดยยึดถือเกณฑ์บางอย่าง แบบวัดเหล่านี้ตามปกติ จะมีการบริหารแบบสอบถามภายใต้สถานการณ์ที่ควบคุมและคำสั่งที่เป็นมาตรฐาน แบบวัดสามารถใช้ได้กับบุคคลเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ มีความสะดวกในการตอบและน่าสนใจ แบบวัดเจตคติมีประโยชน์ทั่วไปทั้งในวงการศึกษา อุตสาหกรรม และการวิจัยต่างๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการศึกษาเจตคติ

แบบวัดเจตคติที่ดี จะต้องคำนึงถึงข้อความคิดเห็นหรือคำถาม ซึ่งในการรวบรวมนั้นจะต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง และเลือกให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้แน่นอน ข้อความคิดเห็น หมายถึงทุกๆ สิ่งที่เราพูดเกี่ยวกับสิ่งที่เราจะศึกษาเจตคติ จำนวนข้อความคิดเห็นที่เป็นไปได้ทั้งหมด เรียกว่า Universe of Content

ในการสร้างแบบวัดเจตคติ ถ้าจะต้องเขียนข้อความคิดเห็นด้วยตนเอง อาจจะต้องรวบรวมมาจากแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสารหรือบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา หรืออาจจะได้จากการสอบถามหรือข้อความคิดเห็นจากบุคคลอื่นๆ ที่มีความรู้ในเรื่องนี้

ในการเขียนข้อความความคิดเห็นนั้น มีคำที่เกี่ยวข้องคือ ความเชื่อ (Belief) ความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งใด หมายถึง ข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งนั้นทั้งหมดที่เขาเห็นด้วยหรือไม่ยอมรับ ความไม่เชื่อในสิ่งนั้น หมายถึง ข้อความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งนั้นทั้งหมดที่ไม่เห็นด้วยหรือไม่ยอมรับ ก็ยังมีเหลือกลุ่มข้อความคิดเห็นอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ทั้งความเชื่อและความไม่เชื่อ คือ สิ่งที่เขายังตัดสินใจไม่ได้หรือยังไม่แน่ใจ

การศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ จำเป็นต้องทำการศึกษาลักษณะของเจตคติใน 3 ลักษณะ ต่อไปนี้

1. ทิศทางของเจตคติ (Direction) หมายถึง

ก. เจตคติทางบวก ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อของอารมณ์ไปในทิศทางชอบ คล้อยตามหรือเห็นด้วย

ข. เจตคติในทางลบ ได้แก่ ความรู้สึกเกลียด ต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งของวัตถุหรือสภาพการณ์ใดๆ

2. ระดับของเจตคติ (Magnitude) หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น ความรู้สึก อาจมีลักษณะ ดังนี้

ก. ระดับผิวเผิน จะไม่มีความคงที่แน่นอน เปลี่ยนแปลงง่ายเป็นเรื่องของความรู้สึกต่างๆ ไป ความคิดเห็นต่างๆ ไป

ข. ระดับลึก จะคงทนถาวร เปลี่ยนแปลงได้ยาก เป็นเรื่องของความยึดมั่นถือมั่น ค่านิยม และบุคลิกลักษณะ

3. ความเข้มของเจตคติ (Intensity) หมายถึง ปริมาณของความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความเข้มหรือปริมาณของเจตคติในแต่ละทางนั้น จะปรากฏออกมาในรูปคะแนนที่ได้จากการใช้เครื่องมือวัด ซึ่งความเข้มของเจตคติจะเป็นเครื่องบ่งบอกความเข้มของพฤติกรรมที่บุคคลแสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งของและสถานการณ์ต่างๆ ด้วยความรุนแรง หรือผ่อนคลายเป็นมากเพียงใด

ในการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดเจตคติใดๆ จะต้องพยายามสร้างเครื่องมือให้วัดได้ว่า บุคคลมีเจตคติอยู่ทิศทางใด เครื่องมือวัดสามารถจำแนกได้หรือไม่ว่า เขามีเจตคติอยู่ทางบวกหรือทางลบ ทิศทางของเจตคติดังกล่าว บุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย และการวัดระดับของเจตคติ พิจารณาได้จากการยอมรับ และการตอบสนองในระดับที่ผิวเผินไม่แน่นอน หรือหนักแน่นมากน้อยเพียงใด ความเข้มจะปรากฏในรูปค่าของคะแนนตามเครื่องมือวัดที่สร้างขึ้น โดยอาศัยเทคนิคทางการวัดผล

กิจกรรม

จงตอบคำถามดังต่อไปนี้

1. เจตคติคืออะไร มีประโยชน์อย่างไรบ้าง จงอธิบาย
2. จงยกตัวอย่างทฤษฎี หรือความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติมา 2 ทฤษฎี
3. เจตคติมีองค์ประกอบอะไรบ้าง และมีลักษณะโดยทั่วไปอย่างไร
4. เจตคติสามารถพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงได้อย่างไรบ้าง จงอธิบายและยกตัวอย่าง

ประกอบ

5. จงกล่าวถึงวิธีการศึกษาเจตคติ พร้อมยกตัวอย่างประกอบ